

Blažek, Václav

[Wodtko, Dagmar S.; Irslinger, Britta; Schneider, Carolin. Nomina im Indogermanischen Lexikon.]

Linguistica Brunensia. 2009, vol. 57, iss. 1-2, pp. 309-315

ISBN 978-80-210-4891-1

ISSN 1803-7410 (print); ISSN 2336-4440 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/115126>

Access Date: 20. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Abecední rejstřík zaznamenaných výrazů v poslední, čtvrté kapitole je vítaným a hlavně důležitým pomocníkem při orientaci v celém slovníkovém díle. Každá lexikální jednotka je tu opatřena číselným údajem, který odkazuje na ideografický heslář ve třetí kapitole. Takto lze snadno vysledovat pozici toho kterého slova v slovní zásobě – ať už v úplné nebo diferenční.

Dnes již lze konstatovat, že se v uvedené monografii setkáváme s mnoha výrazy, kterým v současné době bude rozumět už jen málokdo, vlastní nářeční mluvčí nevyjímaje. Některá slova nejsou zachycena ani v odborné literatuře nebo v nářečních archívech a až zásluhou J. Vojtově uvízla v nářečních lexikografických „sítích“. Namátkou vybíráme *famfola* ‚první mléko po otelení‘, *jána* ‚mnoho‘, *kerisek* ‚člověk malého vzrůstu‘, *přepáč* ‚svah, sráz‘, *pořítelec* ‚zřeštěnec, popleta‘ nebo *svojátka* ‚dvojčata‘, frazeologismus *vešlo mo to/dostal se tam koží bránko* ‚dostal něco bez námahy‘, *svázat kunečke* ‚vyjít s penězi‘. Na druhé straně jsou evidována i slova a frazeologismy nové, nenářeční, takřka celonárodně rozšířené, ale zároveň diferenční (*malí pivu* ‚člověk malé postavy‘, *žit na psí kníšku*, *má dlóhi vedeňi*). Svou příslušnost ke středomoravskému (hanáckému) nářečnímu celku, popř. jeho jižní podskupině nezapřou tvary jako *zapříženě/zapříhlé*, *vužraté*, *vutsódené*, výskyt tzv. postfixů (především -vá: *hinedvá*, *kvúlivá*, *mezivá*, *místuvá*, *mimová*, *pruťivá*, *puďlivá*, *skrzevá*, *vukulivá*, ale též jiných, např. -ka: *mucka* nebo *semka*) nebo četných expresivních odvozenin se sufixem -ón (*brblón*, *chrtón*, *hňápón*, *hluchón*, *chodón*), popř. – třebaže jen vzácně – se sufixem -ant (*chodant*, *skrbtant/zgrblant*). Slovník dokládá, že pevné postavení mají v nářeční lexikální zásobě také pojmenování víceslovná. Výrazně převládají v metaforických názvech, specifický okruh představují názvy rostlin (*babí plesk* ‚blatouch‘, *bílé mňesík* ‚kopretina‘, *cegánské tabák* ‚houba prašivka, pýchavka‘, *koží čapka* ‚kontryhel‘, *zajičí chlib* ‚šřavel‘, *žebrácké knuflík* ‚plod lopuchu‘, *hadí/kuňi hlava* ‚vážka‘, *kuzí vemínku* ‚pomněnka‘, *keselí zelí* ‚šřovík‘); svéráznou metaforičností se může vyznačovat též okruh názvů jídel, jak ukazují žertovné názvy pro bramborové šišky (jídlo z těsta v podobě malých šišek) *čuráčkovo procesí*, *maňiskovo vojsko*, *šefcošťi kloci*, *škrceňi pepci*. Druh cukroví se zase pojmenovává jako *vužralé franta* (podotýkáme, že na Brněnsku je označován též jako *vožralé izidór*). Naopak méně jsou v tomto dialektu zastoupena víceslovná pojmenování v názvech nepřenesených, jako je *paradajský jablíšku* ‚rajče‘, *stromskil/šcepoví japku* ‚jablko‘, *zemský japku* ‚brambor‘, *socuví kafe* ‚káva se sedlinou‘. Pro různé druhy knedlíku (podávaného k masu) se užívá pojmenování *kesaná*, *žemličkuvá/žemlúvá*, *servítuvá knedla* (knedlík) kynutý; houskový; vařený v ubrousku‘ apod.

Závěrem shrňme: Není pochyb o tom, že monografie, kterou předkládá Jarmila Vojtová, je dílem zdařilým. Tím, že zpracovává kompletní lexikální zásobu určitého dialektového typu v pečlivě utříděných, ale zároveň i vzájemně provázaných souborech, znamená další hodnotný příspěvek pro českou nářeční lexikografii (stává se mj. spolehlivým pramenným zdrojem pro uvedené vznikající Slovník českých nářečí). Představuje ale i východiska pro další studia bohemistická a slavistická, jako materiálový zdroj je navíc využitelná též pro jiné badatelské obory. V dnešní době, která se vyznačuje zvýšeným zájmem o lexikální zásobu, jak dokládají nesčetné slovníky nejrůznějšího rozsahu a zaměření v podobě (klasické) tištěné i elektronické, zajisté zaujme každého, kdo se zajímá o naši mateřštinu.

Stanislava Kloferová

Dagmar S. Wodtke, Britta Irslinger, Carolin Schneider: *Nomina im Indogermanischen Lexikon*. Heidelberg: Universitätsverlag Winter 2008, pp. LXXX + 863. ISBN 978-3-8253-5359-9.

Obsáhlé dílo vyšlo deset let po prvním vydání díla *Lexikon der indogermanischen Verben*, vůbec první specializované monografie tohoto typu, společného díla editora Helmuta Rixe a autorů jako Martin Kümmel, Thomas Zehnder, Reiner Lipp a Brigitte Schirmer. Druhé přepracované vydání vyšlo už v roce 2001 opět ve Wiesbadenu v nakladatelství Ludwig Reichert Verlag. Oba slovníky

– *Lexikon der indogermanischen Verben* (dále LIV) a *Nomina im Indogermanischen Lexikon* (dále NIL) – vznikly v Německu ve stejném akademickém centru v Indoevropském semináři univerzity ve Freiburgu v Bádensku-Württembersku. Je třeba zmínit, že editoři obou slovníků – Helmut Rix pro LIV a iniciátorka NILu Eva Tichy – jsou následníky Oswalda Szemerényiho na postu profesury indoeuropeistiky ve Freiburgu.

Kniha se skládá z: **úvodu** (s. v-vi), **obsahu** (s. vii-xii), **úvodních poznámek** (s. xiii-xxx), **seznamu zkratk** (s. xxxi-xxxvii), **seznamu zkratk citované literatury** (s. xLiL-Lxxx). Hlavní část knihy tvoří vlastní **slovník** (s. 1–730) s 207 hesly. Na závěr jsou připojeny **indexy** (s. 733–863). Struktura hesel koresponduje se slovtvorbou indoevropského jména. Po výchozím kořeni, ať už jmenném či slovesném, následují jmenné deriváty podle této klasifikace (s. xx-xxv):

a) Atematické formace

1. kořenová jména;
2. *-r/-n*-heteroklitika, včetně extenzí **-uer/n-*, **-ter/n-*, **-mer/n-*;
3. *n*-kmeny, včetně **-men-/*-mon*-extenzí a posesivních tvarů na **-H₃on-*;
4. *r*-kmeny, včetně **-tér-/*-tor*-extenzí;
5. *l*-kmeny, včetně derivátů typu sl. nomina agentis na **-tel-*;
6. *i*-kmeny, včetně produktivních abstrakt na **-ti-*;
7. *u*-kmeny, včetně produktivních extenzí na **-tu-*;
8. *H*-kmeny, tj. tvary na **-iH₂* a **-(e)H₁*;
9. *s*-kmeny, plus komparativy na **-ies-* a superlativy na **-istH₂o-*, včetně italo-keltských inovací na **-ismmo-*;
10. particípiá perfekta na *-ues/t-*, **-uos/t-*, **-us-*;
11. *t*-kmeny, tj. **-et-/*-ot-/*-t-*;
12. *nt*-kmeny jen pokud nejde o výsledky vnitřního vývoje jednotlivých větví.

b) Tematické formace

o-kmeny s četnými extenzemi: **-ko-*, **-no-*, **-ro-*, **-lo-*, **-io-*, **-uo-*, **-to-*;
nomina instrumenti na **-tro-*, **-tlo-*, **-d^hro-*, **-d^hlo-*;
aH₂-kmeny (ty, co nejsou zahrnuty do *H*-kmenů).

c) Sekundární formace a kompozita.

Ambicí autorky Lexikonu NIL bylo zjevně analyzovat každé studované heslo na co nejvyšší úrovni. Vedle pečlivě koncipované struktury hesel z hlediska stavby slova se autorky neměně podrobně věnovaly i diskusi sémantiky. Vítané je zařazení celé řady vlastních jmen, osobních, mytologických i místních. Ocenit je třeba i to, že se autorky vystříhaly dogmatického přístupu, když u sporných případů rozebírají více alternativ. Jejich orientace v enormně rozsáhlé literatuře, a to i nejnovější, je obdivuhodná. Lze plným právem konstatovat, že ve svém díle představily maximum možného, vycházejíce z úrovně současné indoevropské etymologie, kterou nesporně posunuly dále. Následující marginální dodatky nikterak nesnižují toto vysoké hodnocení. Litovat lze jen toho, že do výběru nebylo zařazeno více než 207 kořenů. To by však samozřejmě vyžadovalo více svazků.

Addenda

Ad 38–41: **b^hráh₂ter-* „bratř“ – jsou možné hned dva příbuzné tvary v anatolské větvi, a to lyd.: (i) *brafrsi-* a (ii) *vrato-/vratu-* (Gusmani 1980–84, 129, 141).

Ad 46–58: **b^hueH₂-* „růst, vznikat, stávat se“ – lze přidat anat.: kluv. *pūwa* „dřívě“, *puwa-til* „minulost“, *pūwalā* „minulý“, hluv. *pu-wa/i-ti* „dřívě“, zvláště s ohledem na paralely jako *pūwalā* „minulý“ vs. rus. *byvalo* „býval/ bývalo“ > „dřívě“ (Ivanov 2001, 80–106).

Ad 60–69: **deH₃-* „dát“ – lze přidat anatolské tvary: deriváty het. *da-* „brát“, kluv. *da-/ta-/la-*, hluv.

ta-/la- id., lyd. *dā-* „dát“, s infinitivy na -n- v het. *dāna*, hluv. CAPERE(-)lá/i/u-na (Tischler, *HEG* II, 5–11).

Ad 69–81: **dej-* „být světlý, svítit“ – lze přidat venet. ak. pl. *deivos* (Lejeune 1974, 332). Nejstarší doložený germánský korespondent **teiwa-* se objevuje v nápisu B na přilbě z Negau/Ženjok (cca 55 př. n. l.): *Harigasti teiva* (Markey 2001, 118f.; pro starší interpretaci – viz Nedoma 1995).

Ad 86–99: *d^héġ^h-om-* „země“ – je zajímavé, že se atraktivní idea (Villar 1993, 469) o keltech. *tamai* „v místě“ < **ġ^hd^{ho}mai*, kterou zmiňuje Wodtko v MLH V, 360, neobjevuje v NIL, i když toto heslo zpracovala právě ona.

Ad 118–19: **d^hejġ^h-* „pomazat, hnít“ – srov. toch. A *tsek-*, B *tsik-* „vymodelovat, tvarovat, stavět“, kompozitum v B *hwaksāsaika* „hrnčič“, ze složek *lwāke* „hrnec, nádoba“ a *tsaika* „ten, kdo dává tvar“ (Adams, EIEC 649; Id. 1999, 563, 738, 742).

Ad 139–53: **ġenH₁-* „počít, zrodit“ – Brugmann (1906, 512–13) rekonstruoval bsl. derivační sufix **-źni/-źnā-?*, který může být gramatikalizací slovesného kořene **ġenH₁*: lot. *pūznis* „páchnoucí doupě zvířete“, pl. *pūznes* „hnojící země“: *pūt* „hnít“, lit. *pti* „hnít, tlít“ (Fraenkel 1962–65, 680–81), a csl. *bojaznъ* „bázeň“: *bojati se*, *bolēznъ* „nemoc“: *bolēti*, *žiznъ* „život“: *žiti*, vedle *ukorizna* „hanobení“: *ukoriti*. Možná sem patří i pruská deverbální abstrakta typu *au-mūsna* „omytí“, *biāsna* „strach“, *et-skīsna* „vzkříšení“, *maitāsna* „strava“, *teikūsna* „uspořádání“, ale německá ortografie neumožňuje rozlišit **s* od očekávaného **z* < balt. **z* < ie. **ġ^h*. Velární východisko potvrzuje odpovídající latinský sufix *-Vgo*, gen. *-Vginis*, např. *plantāgo* „jitrocel“, *mellīgo* „propolis“, *asperūgo* „Klebekraut“. Zajímavá je korespondence předchozího vokálu mezi psl. **-aznъ* / **-iznъ* / **-ēznъ* a lat. *-āgo* / *-īgo* / *-ūgo*.

Ad 162–69: **ġ^héj^h-om-*, **ġ^h(i)j^h-ém-*, **ġ^hi-m-* „zima, sníh“ – srov. stdfrank. *ingimus* „porcus anniculus“ (*Lex Salica* 23.3, 24.2; srov. 23.6: *ingimus suaini*) < **oīno-ġ^himo-* „starý jednu zimu“ (Pokorný 1959, 426).

Ad 174–75: **ġ^ueH₂-* „kráčet“ – lze přidat sl. **ġatъ* / **ġatъ* „hráz, přehrada vodního toku, po níž je možno chodit“ < **ġ^uā-ti/-tu-* (ESSJ 6, 108–09).

Ad 175–77: **ġ^uem-* „jít (někam), přijít“ – dále av. *aīβiġāma-* „zima“ i „rok“, srov. prefix **ham-* v stpers. **hangāma-*, stġpers. *hangām*, pers. *he/ingām* „doba“ (Horn 1893, 248, #1109; Benveniste 1956, 34), vše z **ġ^uomo-* s dloužením v souladu s Brugmannovým zákonem.

Ad 177–85: **ġ^uen-*, **ġ^uon-* „žena“ – zahrnutí toch. A *k_uli*, B *kl(y)iye* „žena“ je založeno na *ad hoc* předpokladu disimilace *n...n > l ... n*. Jednodušší řešení odvozuje tocharský lexém z ie. **ġleH₁ui-H₁en-* „snacha“ (Blažek 2005, 92–100).

Ad 185–89: **ġ^ujeH₃-* „žít“ – lze přidat het. *kuiitta-* „druh chleba“ (Van Windekens, *Archiv orientální* 57, 1989, 334–35; Puhvel IV, 315).

Ad 189–95: **ġ^uóu-* „kráva, skot“ – regulérní latinský kontinuant lze vidět ve slově *vacca* „kráva“, jak navrhnul již Stokes (1894, 178) a srovnal ho s briton. **boukkā* „kráva“. Gemináta **-kk-* se objevuje i v jiných jménech zvířat: např. velš. *hwch*, *moch*. Testen (1999, 161–64) jej odvozuje z **-pk-*, které vysvětluje jako nulový stupeň **peġ(u)-* „skot“. Netriviální vývoj latinského vokalismus má nejspíš analogii v lat. *canis* „pes“ z **kuan^o* < **k_wṽnV*. Ztráta *-u-* se obecně uznává v lat. *cāseus* „sýr“ ve srovnání s csl. *kvasъ* „droždí“. Toto řešení eliminuje tradiční srovnání lat. *vacca* se skt. *vaśā-* „kráva“.

Ad 208–20: **H₁ed-* „jíst“ – Smoczyński (1992, 209–11) rekonstruuje bsl. **au-ōd-os* „hmyz, komár“ jako ablautovou variantu slovesné formace **au-ēd-* s prefixem **au-* „daleko, mimo“ a kořenem **ed-*, srov. lat. *uēscor*.

Ad 230–33: **H₁éġuo-* „kůň“ – lze přidat alb. *sasë* „přeslička/ Equisetum spp.“ < **éġuó-ġ^hatjō* nebo **.satjō*, kde je druhá složka rekonstruována podle řec. *χαίτη* „vlasy, kadeř“ nebo lat. *saeta* „štetina“, v obou případech s metatezí charakteristickou pro alb. (Huld 2004, 193). S ohledem na tento i jiné příklady typu lit. *ašvók(š)lė*, *-is*, *ašókliai*, *ešóklė* „rybíz“: *ašvā*, také *ešvā* (Bretkun) „kobyla“, něm. *Rossbeere*, dial. také *perdsbier* (Fraenkel 1962–65, 19), gót. *aitva-tundi* „ostružina, trní“, dosl.

*,koňský zub“ (Lehmann 1986, 15), lat. *equi-saetum* ‘přeslička / Equisetum’ [Plinius XVIII, 259], dosl. „koňská hříva“ (André 1985, 95), je slibné hledat slovanské ekvivalenty právě mezi jmény rostlin. Nabízejí se hned dvě hypotetické možnosti:

(i) sl. **sverěpъ* > chorv. *svereppek* „kostřava / Festuca, Aegilops“, čes. *sveřep* (lat. ‘Bromus’), pol. *świerzop* „ředkev / Raphanus“, *świerzopa* ‘Sisymbrium’, *świerzepia róża* „šípková růže“, rus. *svirepa* „ředkev / Raphanus“, *svirěpka*, ukr. *svyrypa* „řepa / Beta, ‘Erysimum’; i ve funkci adj. „planý, divoce rostoucí“, odtud „divoký“: csl. *sverěpъ* ‘ἄργιος’ (Supr.), bulh. *svirep*, slk. *sverěp*, čes. *sveřepý*, strus. *sverěpъ*, rus. *svirěpyj*. Machek (1954, 286; 1968, 595) myslí, že se sl. **sverěpъ* skládá z reflexivního posesíva **svo-* (s asimilací na *-e-* pod vlivem **-ě-*) a kořene **rěp-*, který nachází v bulh. *repej*, stčes. *řěpí* „lopuch / Arctium“, rus. *repěj* „plod lopuchu, Agrimonia, Xanthium“, ukr. *repyk* ‘Agrimonia’ etc., vše ze sl. **rěpъje* nebo jeho derivátů (Machek 1968, 530). Kompozitum **svo-rěpъ* navržené Machkem může odrážet původní *(*e*)*svo-rěpъ* *‘koňský lopuch’, které bylo po nahrazení hypotetického sl. **esvo-* „kůň“ reinterpretováno shodně s formálně podobným reflexivem. Ztráta iniciálního vokálu má analogii např. v prus. *sweikis* ‘Pflugpfer’ (EV 432), odvoditelném z **asveikīs* (Mažiulis IV, 172). Michiel de Vaan na salzburské indoeuropeistické konferenci (září 2008) elegantně vysvětlil řec. ἵππος / ἴκκος „kůň“ jako kontinuant nulového stupně **H₁k_{u-}*. A stejné tvoření lze očekávat v kompozitech. Spojení hypotetické složky *(*e*)*svo-* v kompozitu **sverěpъ* právě s významem „kůň“ lze doložit např. díky českému dial. ekvivalentu *koňský řepíček* (Jižní Čechy) = rus. *repij dikij*. Dále je třeba uvést csl. > rum. *sireáp*, arch. *svireáp* „divoký (o koni)“ (BER 6, 554), čes. *sveřep(ec)* „plemenný hřebec“, stpol. *świerzepic* ‘equus admissarius’, výpůjčce v prus. *sweriapis* ‘Keynhēgeft’ (EV 431; Smoczyński 2000, 104 soudí, že tento význam nahradil význam záznamu EV 430 *sirgis* ‘Hengeft’), stpol. *świerzopa* (1441), *świerzopa* (1494) „klisna“, aj.

(ii) čes. *svízel* ‘Galium’ oproti fytonymu *svinízel* ‘Hyoseris’ (Machek 1954, 219 nebo 231) umožňuje oddělit druhou složku tvořící obě fytonyma **zēl* „tráva, vegetace, rostlina“ (srov. sln. *zel*, slk. *zeľ*, strus. *zēl* – viz. Machek 1968, 714). Pokud *sviní* reprezentuje posesivní adj. odvozené od slova *svině* id., bylo by lákavé uvažovat o analogické motivaci i v případě první složky **svi-*. Vzhledem k uvedeným argumentům je legitimní přemýšlet o hypotetickém východisku *(*e*)*svo-* *‘kůň’.

Ad 245–46: **H₁leud^h-* „stoupat, růst“ – srov. řec. ἑλευθία ‘bohyně spojená s porodem’ a dále gal. *loudin* v kalendáři z Coligny, kde se objevuje ve formulaci *prinni loudin* o *matu*-měsících. Slovu *loudin* snad odpovídá breton. *luziañ* „(za)motat“ (RIG III, 426; Delamarre 2001, 213–14), ale je-li správně určena funkce a etymologie slova *laget* v paralelní formulaci *prinni laget* „zmenšující se strom“, pro *loudin* by bylo přirozené očekávat opačný význam, tj. „rostoucí, stoupající“ (Olmsted 2001, 37). Snad je tím popsán rostoucí a naopak zmenšující se stín stromu, vyjadřující pravidelné střídání ročních období.

Ad 311–17: **H₂ep-* „voda, řeka“ – lze přidat lit. **abnis*, doložené jako teonymum *Abne* v dat. sg. (Prósper 1997, 274–77). Oronymum *Abnoba* / *Abnova* lze alternativně interpretovat jako u **-b^h-* (srov. Hamp 1972, 35: **abn(o)b^ho-*, tj. pravděpodobně instr. pl. – snad v případě původem kelt. **monijos abnobi* „hora [bohatá] řekami“ (srov. stir. dat. pl. *aibnib* < **abenobi*, z *a(u)b* „řeka“), s ohledem na fakt, že jde o pramennou oblast Dunaje. Ve spisech *De nuptiis Mercurii et Philologiae* [VI, 662] nás Martianus Capella (5. stol. n. l.) informuje o 60 potocích na svazích hory *Abnoba*, jejichž soutok nazývá *Danuvius*: *Hister fluvius ortus in Germania de cacumine montis Abnobae sexaginta amnes absumens, etiam Danuvius vocitatur*.

Ad 317–22: **H₂erǵ-* „bílý, jasně zářící“ – lze přidat lit. *árškus* „čistý, jasný“, např. v *árškus rytas* „jasné ráno“ (LKŽ 1, 312) < **arž-k-* nebo **arž-s/šk-* (Karaliūnas 1994, 166–71; Hamp 1997, 24).

Ad 357–67: **H₂ues-* „svítat“ – srov. extenzi na *-l-* (viz Blažek 2006): řec. ἕωλος „ranní“ < **H₂(e) uos-lo-*; velš. *gwŷll* „soumrak“ < **H₂uesljo-* (Hamp 1980, 213); sabin. **ausel*, které rekonstruoval Kretschmer (*Glotta* 13, 1924, 111; *Glotta* 14, 1925, 310; viz též Benveniste 1935, 43) na základě Hesychiovy glosy ἀυκίλωϝ · ἕωϝ ὑπό Τυρρηῶν, opravené na **αυσηλ^o*, srov. etrus. *usil(-s)* „slun-

ce“, *uslane* „v poledne“, a teonymum *Usil(-s)*, *Usil(-s)* „bůh slunce“ (Bonfante 1983, 146; d’Aversa 1994, 57), pravděpodobně osko-umberského původu, a etnonymum *Auselii* = *Aurelii* v Paul. Fest. 23 (Walde & Hofmann 1938, 86) < **H₂euse^l*. Dále alb. sgeg. (již Blanchus/Bardhi 1635) *hyll*, def. -i, pl. *hýje*, pl. dim. *hullij*, mimoto ještě starší záznamy jako *uill* (Buzuku 1555) aj., dále vgeg. *uj*, *uvill*, *ydh*; jgeg. *yll*, def. -i, pl. *yj* atd. „hvězda“ (Hamp 1963, 62; Huld 1983, 132; Demiraj 1997, 206).

Ad 436–40: **ĕ(u)uón-*, **ĕun-*, **ĕuŋ-* – podle Platóna [Kratylos 410] Frýgové užívali téměř stejné slovo pro τὰς κούνας, tj. „psy“ (srov. Haas 1966, 166).

Ad 440–44: **kor-o-* „válka“, **kor-jo-* „mužský svaz“, **kor-jo-H₃n-o-* „vládce“ – Orel (1997, 40, 191, 438) připojil stfrýg. nom. sg. akt. part. *kuryaneyon* (průčelí skalního nápisu ze Západní Frýgie; VII–VI stol. př. n. l.) a dat. pl. *χυριιενois* (Gordion; V. stol. př. n. l.).

Ad 450: **leg^h-* „lehký, drobný, malý“ – srov. gal. *laget* z kalendáře z Coligny, ve formulaci *prinni laget* užitých o *anmatu*-měsících, dosl. snad „zmenšující se [stín] stromu“ (RIG III, 426; Delamarre 2001, 213–14; Olmsted 2001, 36).

Ad 482–85: **meld-* „měknout“ – je třeba sem zahrnout i základ osobních jmen jako venet. *molдон*^o a messap. *mol dahia-/mol dat o ehia-* (Lejeune 1974, 163, §185).

Ad 496–97: **mojs-* „ovčí srst“ – Witczak (2003, 148) dodává frýžskou glosu μᾶ · πρόβατα . Φρύγες (Hesych.) a navrhuje jako východisko nom. pl. ntr. **maisā*.

Ad 504–13: **neg^h-* „tmavnout, šerit se“ – lat. *niger* „černý“ (s. 506, fn. 1) má nejbližší protějšek v toch. B *ñakre* „temnota“ (Adams 1999, 264).

Ad 540–45: **péH₂ur*, **p(e)H₂uer/n-* „oheň“ – kontinuant lze vidět v lat. *sulphur* „síra“, pokud je analyzován jako kompozitum slovesného kořene **su^lel-* „pálit, sežehnout“ & **pūr* „oheň“. Germánský protějšek **swelblaz* (se dvěma *l* podle *schwelfel* doloženého v moderním hněm. dialektu zvaném hornopalatinský) může odrážet starší **swel-f(V)l-*, disimilované z **swel-fVr-*. Označení „síra“ s motivací „oheň“ se objevuje např. ve stang. *cwic-fýr* (srov. Mann 1984–87, 1016, 1344).

Ad 586–90: **sal-* „sůl“ – Watkins (1997, 34) identifikoval příbuzný anatolský tvar v hetitském toponymu *ḪURSAG Saliwana/i* ‘hora Slaná skála’.

Ad 680–83: **su^eesor-/su^eesr-* „sestra“ – srov. strun. (Opedalský kámen, Hordaland, Norsko; 350 n. l.) *swestar* „sestra“ (Antonsen 1975, 40).

Ad 717–22: **uejd-* „spatřit“ nebo 707–15: **ued-* „voda“ – vzhledem k regulérní změně *-*dr-* > lat. -*tr-* lze přidat lat. *vitrum* „sklo“ < **uidro-*, dosl. „průzračný, průhledný“, i když Szemerényi (1989, 24f) nabídl atraktivní alternativní řešení **uedro-* „vodě podobný“, srov. oset. iron. *avg*, dig. *avgæ* „sklo“ < **āpaka-*, podobně pers. *ābgīna* „sklo, křišťál“ (též *āb-i xušk* „sklo, křišťál“ = „suchá voda“), stĕpers. *āpakēnak*, sogd. **pkyn-*, **pkyn’k* „křišťál“. Toto iránské označení (tj. „sklo“) proniklo i do neiránských jazyků: arm. *ap’ak’i* „sklo, křišťál“, kabard.-čerk. *abg*, *yabg*, *apkæ* „sklo, pohár“; maď. *üveg*, *éveg* „sklo“ (Abaev I, 84–85).

Zkratky

Alb. albánský, ang. anglický, arm. arménský, av. avestský, breton. bretonský, bsl. baltoslovanský, bulh. bulharský, csl. církevněslovanský, čerk. čerkeský, čes. český, d- dolno-, dig. digorský, etrus. etruský, EV elbinský vokabulář, frank. franský, frýg. frýžský, gal. galský, geg. gegský, het. hetitský, hluv. hieroglyfický luvijský, chorv. chorvatský, ie. indoevropský, ir. irský, iron. ironský, j- jiho-, kabard. kabardinský, kelt. keltský, keltib. keltiberský, kluv. klínopisný luvijský, lat. latinský, lit. litevský, lot. lotyšský, lusit. lusitanský, lyd. lydský, messap. messapský, maď. maďarský, něm. německý, oset. osetinský, p- pra-, pers. perský, pol. polský, prus. pruský, rum. rumunský, run. runový, rus. ruský, řec. řecký, s- severo-, sabin. sabinický, skt. sanskrť, slk. slovenský, sln. slovinský, sogd. sogdijský, st- staro-, stĕ- stĕredo-, ukr. ukrajinský, v- východo-, velš. velšský, venet. venetský.

Reference

- Abaev, Vasilij I. 1958–89. *Istoriko-ëtimologičeskij slovar' osetinskogo jazyka*, I-IV. Leningrad: Nauka.
- Adams, Douglas Q. 1999. *A Dictionary of Tocharian B*. Amsterdam-Atlanta: Rodopi.
- André, Jacques. 1985. *Les noms de plantes dans la Rome antique*. Paris: Les Belles Lettres.
- Antonsen, Elmer H. 1975. *A Concise Grammar of the Older Runic Inscriptions*. Tübingen: Niemeyer.
- Benveniste, Emile. 1935. *Origines de la formation des noms en indo-européen*. Paris: Adrien-Maisonneuve.
- Benveniste, Émile. 1956. „Hiver“ et „neige“ en indo-européen. In: *MNHMHΣ XAPIN: Gedankenschrift Paul Kretschmer*. Wiesbaden: Harrassowitz – Wien: Hollinek, 31–39.
- BER 6: *Bălgarski etimologičen rečnik*, Tom VI. Sofija: Akademično izdatelstvo 2002.
- Blažek, Václav. 2005. Tocharian A *k_uli*, B *klyiye* „woman“ < **ǵ_hgleH_ui-H_{en}-?* *Historische Sprachforschung* 118, 92–100.
- Blažek, Václav. 2006. Albanian (*h*)yll ‘star’. *Linguistique Balkanique* 45/3, 2006, 347–352.
- Bonfante, G. & Bonfante, L. 1983. *The Etruscan Language. An Introduction*. New York University Press: New York.
- Brugmann, Karl. 1906. *Grundriss der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen*, II.1. Strassburg: Trübner.
- D’Aversa, Arnaldo. 1994. *Dizionario della lingua etrusca*. Brescia: Paideia editrice.
- Delamarre, Xavier. 2001. *Dictionnaire de la langue gauloise*. Paris: Errance.
- Demiraj, Bardhyl. 1997. *Albanische Etymologien (Untersuchungen zum albanischen Erbwortschatz)*. Amsterdam-Atlanta: Rodopi.
- ESSJ = *Ëtimologičeskij slovar' slavjanskix jazykov*, 1–33, ed. O. N. Trubačev et al., Moskva: Nauka 1974f.
- Fraenkel, Ernst. 1962–65. *Litauisches etymologisches Wörterbuch*, I-II. Göttingen: Vandhoeck & Ruprecht – Heidelberg: Winter.
- Gusmani, Roberto. 1980–84. *Lydisches Wörterbuch: Ergänzungsband* 1–3. Heidelberg: Winter.
- Haas, Otto. 1966. *Die phrygischen Sprachdenkmäler*. Sofia: Linguistique Balkanique X.
- Hamp, Eric P. 1963. An irregular-regularized Albanian noun. *Annali dell' Istituto Orientale di Napoli*, Sezione Linguistica, 5, 61–62.
- Hamp, Eric P. 1972. Palaic *ḡa-a-ap-na-aš* ‘river’. *Münchener Studien zur Sprachwissenschaft* 30, 35–37.
- Hamp, Eric P. 1980. Notulae Etymologicae Cymricaе. *Bulletin of the Board of Celtic Studies* 28, 213–217.
- Hamp, Eric P. 1997. Lithuanian *árškus*. *Baltistica* 32/1, 24.
- HEG = *Hethitisches etymologisches Glossar* I, II, by Johann Tischler. Innsbruck: IBS 20, 1983, 1990f.
- Horn, Paul. 1893. *Grundriss der neupersischen Etymologie*. Strassburg: Trübner.
- Huld, Martin E. 1983. *Basic Albanian Etymologies*. Columbus: Slavica Publishers.
- Huld, Martin. 2004. An Albanian Reflex of Proto-Indo-European **E_hékwo-s* ‘Horse’. In: *Proceedings of the Fifteenth Annual UCLA Indo-European Conference* (Los Angeles, Nov 2003), ed. by Karlene Jones-Bley et al. Washington, D.C. Institute for the Study of Man (Journal of Indo-European Monograph series, No. 49), 186–195.
- Ivanov, Vyacheslav V. 2001. Indo-European **b^huH-* in Luvian and the Prehistory of Past and Perfect. In: *Proceedings of the Twelfth Annual UCLA Indo-European Conference* (Los Angeles, May 2000), edited by Martin E. Huld, Karlene Jones-Bley, Angela Della Volpe, Miriam Robbins Dexter. Washington D.C.: Institute for the Study of Man (Journal of Indo-European Monograph Series, No. 40), 80–106.

- Karaliūnas, Simas. 1994. Lie. *ārškus* ir jo giminaičiai. *Baltistica* 29/2, 166–171.
- Lambert, Pierre-Yves. 2001[1998–2000]. La tuile de Châteaubleau (Seine-et-Marne). *Études celtiques* 34, 57–115.
- Lambert, Pierre-Yves. 2003. *La langue gauloise. Description linguistique, commentaire d'inscriptions choisies*₂. Paris: Errance.
- Lehmann, Winfried P. 1986. *A Gothic Etymological Dictionary*. Leiden: Brill.
- Lejeune, Michel. 1974. *Manuel de la langue vénète*. Heidelberg: Winter.
- LKŽ = *Lietuvių kalbos žodynas*, I (A-B). Vilnius: „Minties“ Leidykla 1968.
- Machek, Václav. 1954. *Česká a slovenská jména rostlin*. Praha: ČSAV.
- Machek, Václav. 1968. *Etymologický slovník jazyka českého*₂. Praha: Academia.
- Mann, Stuart E. 1984–87. *An Indo-European Comparative Dictionary*. Hamburg: Buske.
- Markey, Tom. 2001. A Tale of Two Helmets: The Negau A and B Inscriptions. *Journal of Indo-European Studies* 29, 69–172.
- Mažiulis, Vytautas. 1988–97. *Prūsų kalbos etimologijos žodynas* 1–4. Vilnius: Mokslas.
- MLH = *Monumenta Linguarum Hispanicarum*, Bd. V.1: *Wörterbuch der keltiberischen Inschriften*, ed. by Dagmar S. Wodtke. Wiesbaden: Reichert 2000.
- Nedoma, Robert. 1995. *Die Inschrift auf dem Helm B von Negau*. Wien: Fassbaender.
- Olmsted, Garrett. 2001. *A Definitive Reconstructed Text of the Coligny Calendar*. Washington D.C.: Institute for the Study of Man (*Journal of Indo-European Studies*, Monograph 39).
- Orel, Vladimir. 1997. *The Language of Phrygians. Description and Analysis*. Delmar: Caravan.
- Pokorny, Julius. 1959. *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*. Bern-München: Francke.
- Prósper, Blanca. 1997. Der althispanische Göttername *abne* und idg. **ab-* ‘Wasser’. *Beiträge zur Namenforschung* N.F. 32, 271–279.
- Puhvel, Jaan. 1984–91–97. *Hittite Etymological Dictionary*, 1–2 (A; E & I), 3 (H), 4 (K). Berlin – New York (– Amsterdam): Mouton (de Gruyter).
- RIG III = *Recueil des inscriptions Gauloises (R.I.G.)*, Vol. III: *Les Calendries (Coligny, Villards d'Héria)*, by Paul-Marie Duval & Georges Pinault. Paris: CNRS Editions 1986.
- Smoczyński, Wojciech. 1992. Slaw. *ovadъ* und lit. *úodas*. In: *Studia z dialektologii polskiej i słowiańskiej*. Warszawa: Język na Pograniczach, Nr. 4, 209–212.
- Smoczyński, Wojciech. 2000. *Untersuchungen zum deutschen Lehnwort im Altpreussischen*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Szemerényi, Oswald. 1989. *An den Quellen des lateinischen Wortschatzes*. Innsbruck: IBS.
- Testen, David. 1999. Stem-Final **-kk-* in Celtic Terms for ‘Pig’. *Ériu* 50, 161–164.
- Van Windekens, Albert J. 1989. Études de phonétique et d'étymologie hittites. *Archiv orientální* 57, 333–342.
- Villar, Francisco. 1993. *Botorrita soz auku arešta[.][.] tamai*. In: *Sprachen und Schriften des antiken Mittelmeerraums. Festschrift für Jürgen Untermann zum 65. Geburtstag*, ed. by Frank Heidermanns, Helmut Rix und Elmar Seebold. Innsbruck: IBS 78.
- Watkins, Calvert. 1997. Luvo-Hittite *:lapan(a)-*. In: *Studies in Honor of Jaan Puhvel*, Part I, ed. D. Disterheft et al. Washington D.C., 29–35.
- Witczak, Krzysztof T. 2003. New evidence for the Indo-European terminology for ‘sheep’. *Lingua Posnaniensis* 45, 143–150.

Poznámka

Tato studie vznikla ve spolupráci se *Střediskem pro interdisciplinární výzkum starých jazyků a starších fází jazyků moderních* (MSM 0021622435) na Masarykově univerzitě v Brně a díky grantu č. IAA901640805. Za revizi textu autor vděčí Michalu Schwarzovi.

Václav Blažek
blazek@phil.muni.cz